

ALEKSANDR MAKEDONISKIYNING HARBIY YURISHLARI

Nazarova Gulshan Xaydar qizi

Panjiyeva Mavjuda Ozod qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Tarix yo'nalishi 1-kurs talabalari

Gulshannazarova259@gmail.com

Panjiyevamavjuda11@gmail.com

Abstract: In this article, Alexander's campaigns in his youth, the reforms he carried out in the territory of the country. The conquest of the great Achaemenid Empire by Alexander the Great is reported.

Key words: Philip II, Asia Minor, Granicus River, Persepolis, Darius III, Sardis and Gordius, Susa.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Aleksandrning yoshlik chog'larida olib brogan yurishlari, mamlakat hududida olib brogan islohotlari. Aleksandr Makedoniskiy tomonidan buyuk Ahamoniylar imperiyasini bosib olinishi haqida malumot berib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Filip II, Kichik Osiyo, Granik daryosi, Persepol, Doro III, Sard va Gordiy, Suza. Spitamen.

Аннотация: В этой статье походы Александра в молодости, реформы, которые он проводил на территории страны. Сообщается о завоевании Александром Македонским великой империи Ахеменидов.

Ключевые слова: Филипп II, Малая Азия, река Граник, Персеполь, Дарий III, Сарды и Гордий, Сузы. Мне жаль.

Kirish. Aleksandr miloddan avvalgi 336-yilda Makedoniya podshosi bo'ladi. Shu yili u 20 yoshga to'lgan edi. Makedoniyalik Aleksandr g'ayrioddiy kuch-g'ayrat va jasurlik sohibi bo'lgan. Safdoshlari va qo'shinlari unga nihoyatda sadoqatli edi. Mil. avv. 334-yilda u Sharqqa yurish boshladi, bu yurish 10 yil davom etdi. Anashu yurish davomida u Kichik Osiyo, Suriya. Misr. Eron va Hindistonda katta- katta hududlarni bosib oladi. Makedoniyalik Aleksandr ulkan hududda o'z hukmronligini mustahkamlash maqsadida bosib olingan shaharlarga yunonlarni joylashtirdi. Mil. avv. 330-yilda Makedoniyalik Aleksandr Qadimgi Fors davlatining Ahamoniylar sulolasidan bo'lgan oxirgi shoh Doro III ning qo'shinlarini tor-mor keltirdi. U Hindistonga yurish qilishdan oldin qo'shinlarining orqa tomonini xavfsizlantirish maqsadida Amudaryoning narigi tomonida yashovchi elatlarni bo'ysundirishga qaror qilgan.¹

Adabiyotlar tahlili. Makedoniyalik Aleksandrning harbiy yurishlarini o'rganish jarayonida o'sha davrga oid bo'lgan bir qancha adabiyotlar, jumladan, Arrianning "Aleksandr anabasisi" asari, Kvint Kursiy Rufning "Makedoniyalik Aleksandr tarixi" asari va o'sha davrda bu yurishlarda shaxsan qatnashib, o'zining ko'rgan-kechirganlarini yozib qoldirgan odamlarning manbalari va bugungi kun tarixchilari tomonidan shunga bag'ishlab yozilgan asarlarga murojaat qilindi. Ushbu adabiyotlar qiyosiy o'rganildi va

¹ E.J.Chinnock., M.A., LL.B., LONDON, Butler & Tanner, The Selwood Printing Works, Frome, and London. Anabasis of Alexander.

Makedoniyalik Aleksandrning qilgan yurishlari tahlil qilindi. Xususan, Arrianning “Aleksandr anabasisi” asarida Makedoniyalik Aleksandrning harbiy yurishlari haqida ko‘plab ma’lumotlar yozib qoldirilgan. Arriangacha Aleksandr haqida ko‘plab asarlar yaratilgan. Biroq, Arrian yaratgan asar tarixiy dalillarning aniqligi, voqealar tasvirining jonliligi bilan sezilarli darajada ajralib turadi. Arrian asarining Aleksandr haqida yaratilgan o‘zga asarlardan ustun tomoni shundaki, boshqa mualliflar bu mavzuda yozuvchi yoki tarixchi sifatida yondashgan bo‘lsalar, Arrian harbiy mutaxassis, hatto sarkarda sifatida qaraydi. Aynan shuning uchun ham, bu asar Aleksandrning harbiy yurishlarini har bir detaligacha tushunarli qilib tasvirlab bergan qimmatli manba hisoblanadi. Ushbu asarda endi hukmronlik qila boshlagan davrlaridan to o‘limigacha bo‘lgan davrda qilgan harbiy yurishlari haqida yozilgan. Arrianning ushbu asari yettita kitobdan iborat. Birinchi kitobida, Filippning o‘limi davridan boshlab, Aleksandrning Frigiyaga kirib kelishigacha bo‘lgan oraliqdagi yurishlari to‘g‘risida yozilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR. Aleksandr miloddan avvalgi 356 yilda tug‘ilgan. O‘sha paytda Makedoniya poytaxti Pella bo‘lgan. U Makedoniya qiroli Filipp II va Epirus malikasi Olimpianing o‘g‘li edi. Filipp o‘n uch yoshli Aleksandrni Mejaga yubordi, u yerda miloddan avvalgi 342-340-yillarda yunon faylasufi Aristoteldan ta’lim oldi. U ritorika, adabiyot, geografiya va harbiy fanlar bo‘yicha bilimlarga ega bo‘ldi. Bu uning ilm-fan, tibbiyot va falsafaga muhabbatini kuchaytirdi. Aristotel Aleksandrga kuchli ta’sir ko‘rsatdi, bu uning intellektual rivojlanishi va yunon madaniyatiga sig‘inishi uchun juda muhim edi. Ko‘pgina olimlar Iskandarga (Aleksandrga) hamrohlik qilgan. Fors imperiyasining keyingi yurishlaridan boshlab u Aristotelga begona hayvonlar, o‘simliklar, suvlar va mamlakatlar to‘g‘risida yangi bilimlarni muntazam ravishda yuborib turdi. Uning otasi doimiy harbiy yurishlar tufayli ko‘pincha yo‘q edi. Aleksandr qudratli va irodali onaning ta’siridao‘sdi. U Aleksandrni shoh taxtida ko‘rishni xohlardi. Shu sababli, u hatto qarshilik ko‘rsata olmadi va o‘zining ukasi Arxidaosni zaharladi. Olimpiya erini yomon ko‘rar edi, chunki u boshqa

ayollarga uylangan paytida unguylangan. Uning so'nggi xotini Kleopatra edi. Miloddan avvalgi 337 yilda Aleksandrning otasi Kleopatra bilan turmush qurganida ota va o'g'il o'rtasida to'qnashuvlar bo'lgan. Aleksandr haydab chiqarildi va qochib ketdi. Ammo taxt uchun kurashda otasi bilan keyingi janjaldan keyin ham oldindan belgilab qo'yilganidek Aleksandr taxtga o'tiradi va armiyaning bosh qo'mondoni bo'ladi. Miloddan avvalgi 336 yilda Filipp II o'ldirilgunga qadar, Makedoniya kuchli hokimiyat institutiga ega bo'lgan qudratli imperiyaga aylandi. Oltin konlari topilishi, harbiy yurishlar va Filipp qudratli imperiya vujudga kelishiga zamin yaratdi. Filipp II Korinf ligasini tuzdi. Filipp II vafotidan so'ng, Aleksandr o'zining barcha raqiblarini o'ldirgan yoki haydab chiqargan holda taxtga o'tirdi. Er. avv. 334-yilda nihoyatda puxta tayyogarlikdan keyin yunon shaharlari piyodalari bilan kuchaytirilgan makedon qo'shinlari Gellespont bo'g'ozidan o'tib Osiyo hududiga kirdilar. Urush e'lon qilish uchun bahona bo'lib, er. avv. V asr o'rtalarida yunon-fors urushlari davrida yunon ibodatxonalarining forslar tomonidan oyoq-osti qilishi bo'ldi. Bu mafkuraviy shiordan Iskandar yunon-makedon kuchlarini birlashtirishda foydalandi. Forslar bilan birinchi jang Kichik Osiyodagi Granik daryosi bo'yida bo'ldi. Bu jangda yunon-makedonlar Eronning Kichik Osiyo satraplari va yunon yollanma askarlari qo'shinlari bilan jang qildilar. Eron podshosi Doro III va uning muntazam qo'shini granik jangida ishtirok etmadilar. Bu jangdan keyin Iskandar Kichik Osiyo qirg'og'idagi yunon shaharlarini forslardan ozod qildi, Kichik Osiyoning katta qismini bo'ysundirdi, Sard va Gordiy shaharlarini ishg'ol qildi. Damashq shahrida Doro III ning xazinasi bosib olindi, bu Iskandar qo'shinlarining moddiy ta'minotini ancha yaxshiladi. Tir va G'azo shaharlari bosqinchilarga qattiq qarshilik ko'rsatdilar. G'azoni bosib olinishi yunon-makedonlarga Misrga yo'l ochdi. Doro III yordamidan mahrum bo'lgan fors satrapi g'oliblarga taslim bo'ldi. Misrliklar Iskandarni fors zulmidan xaloskor sifatida kutib oldilar. O'rtayer dengizi qirg'og'ida Nil daryosida er. avv. 331-yilda Iskandariya shahriga asos solindi. Bu shahar Misrda yangi hokimiyatni markazi, muhim savdo porti bo'lib xizmat qildi. Misr hududiga bu shaharga asos solinishi Sharqda shaharlar qurilishi siyosatini boshlanishi edi. Iskandar Memfis

shahrida toj kiydi va bu bilan Misrda o'z hokimiyati qonuniyligini ta'kidladi. Aleksandr Makedonskiy va Doro III o'rtasidagi so'nggi jang bu Gavgamella jangi edi. Miloddan avvalgi 331 yil 1-oktabr jahon tarixidagi eng muhim janglardan biri bo'lib o'tdi.²

Toshkent: „Yangiyo'l poligraf servis“ Gaugamela jangi (shuningdek, Arbelax) Aleksandrning harbiy yurishining cho'qqisi edi. Bir kuni josuslar Doro III Frot bo'yida ulkan qo'shin to'play boshlaganligi haqida xabar berishdi. Ayni paytda, forslarning buyuk shohi allaqachon hal qiluvchi jang o'tkazishga tayyor edi, ammo Aleksandr Doro III ni barcha forslarni oxirigacha chaqirishini kutishni tanladi. Bir jangda Aleksandr barcha masalalarni birdaniga hal qilmoqchi va kelajakdagi boshqa janglarni istisno qilmoqchi edi. Iskandar qo'shini 40 ming piyoda va 7 ming otliqdan iborat edi. Raqamlar bo'yicha bu yerda forslar ham ustun ustunlikka ega edilar. Biroq, Iskandar qo'shini asosan yaxshi tayyorgarlikka ega, tajribali jangchilardan iborat edi va jang paytida buyruq berishda qisqa marshrutlar doimo inkor etib bo'lmaydigan ustunlikka ega edi.³ Uning armiyasi nayza bilan qurollangan getairlardan chiqqan otliq askarlardan va yunon goplitlariga o'xshash qurollangan, ammo harakat erkinligi bilan unchalik cheklanmagan gipaspistlardan iborat edi. Bundan tashqari, Aleksandr o'z ixtiyorida og'ir makedoniyalik piyodalar qo'shinlari bilan juda uzun piklari sarissalar va an'anaviy yengil piyoda askarlari bo'lgan. Yunonistondan va butun Bolqon hududidan ko'plab ittifoqchilar va yollanma askarlar Iskandar qo'shiniga qo'shilishdi. Shuningdek, otasidan Aleksandr piyoda qo'shinlardan faqat mudofaa harakatlarida foydalanish kerakligini va har doim kerakli paytni kutish kerakligini, shunda uning qurollangan. otliq qo'shinlari ishtirokida shaxsan hujumga rahbarlik qilishini bilib olgan edi.⁴

² Rajabov R.R. Qadimgi dunyo tarixi. (Sharq, Yunoniston, Rim).T. „Fan va texnologiya“ 2009 3.A.S.Sagdullayev, V.A.Kostetskiy.Qadimgi dunyo darsligi).

³ A.Kabirov "Qadimgi Sharq Tarixi". „Tafakkur“ nashriyoti. Toshkent 2016.

⁴ Urazimbetov Dostonbek Rustamovich maqolasi

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Aleksandr Bobilda xalqlarni birlashtirish rejasini yakunladi va Arabiston va Karfagenni bosib olish uchun yangi rejalar tayyorladi. Ammo u bu rejani amalga oshirolmadi, chunki miloddan avvalgi 323-yilda Bobilda isitmadan vafot etdi. Buyuk Iskandar imperiyasi imperiyada hokimiyat uchun o'z vorislarining kurashi tufayli asta-sekin parchalanib ketdi. Aleksandr Makedonskiy yosh bo'lishiga qaramasdan o'z davriga yarasha buyuk davlat barpo qiladi. U o'z davrining buyuk hukmdorlaridan biri.

4. A.Kabirov "Qadimgi Sharq Tarixi". „Tafakkur” nashiryoti. Toshkent 2016.

5. Urazimbetov Dostonbek Rustamovich maqolasi

Bir tomondan olib qaraganda uning davlati Ahamoniylar davlatiga ham o'xshab ketardi Yoshligidanoq davlat boshqaruv bilimlari, sarkardalik va kundalik bilimlarini egalladi. Yana u o'z davrining buyuk olimlaridan biri hisoblangan Aristotelning ham shogirti hisoblanadi. Qadimgi dunyo tarixida Makedonskiy Aleksandrning o'rni buyukdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR:

1. E.J.Chinnock., M.A., LL.B., LONDON, Butler & Tanner, The Selwood Printing Works, Frome, and London. Anabasis of Alexander.
2. Rajabov R.R Qadimgi dunyo tarixi (Sharq, Yunoniston, Rim) T. „Fan va texnologiya” 2009
3. A.S.Sagdullayev, V.A.Kostetskiy.Qadimgi dunyo darsligi). Toshkent: „Yangiyo'l poligraf servis”
4. A.Kabirov "Qadimgi Sharq Tarixi". „Tafakkur” nashiryoti. Toshkent 2016.
5. Begaliyev, N. X. (2023). THE PROBLEM OF TERMINOLGY IN ETHNOLOGY IN ETHNOLOGICAL RESEARCH. *Oriental Journal of Social Sciences*, 69-72.
6. Begaliyev, N., & Nosirova, K. S. (2024). BOBUR VA BOBURIYLAR DAVRIDA ME'MORCHILIK SOHASINING YUKSALISHI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 538-546.

7. Бегалиев, Н. (2024). БУХОРО–ҚАРШИ САВДО ЙЎЛИДА ЖОЙЛАШГАН САРДОБАЛАР. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 141-144.
8. Begaliyev, N., Xumoyun, A., & Shahlo, S. (2024). RTA OSIYO GIDROTEXNIKA INSHOOTLAR TARIXI SARDOBA VA KORIZLAR MISOLIDA. *UNIVERSAL JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES*, 2(9), 57-62.
9. Nurbek, B., & Ruxshona, A. (2023). AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA XITOIY BILAN DIPLOMATIK MUNOSABATLAR. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 11(10), 25-29.
10. Begaliyev, N., & Qizi, M. R. S. (2024). AMIR TEMUR DAVRIDA TANGA PUL MUNOSABATLARI. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 35(1), 204-207.
11. Normamatova, M. (2024). AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA BUYUK IPAK YO 'LIDAGI DAVLATLARARO ALOQALAR. *Science and innovation*, 3(Special Issue 3), 180-184.
12. Begaliev, N. (2024). THE HISTORY OF THE SARDOBAS: ON THE EXAMPLE OF THE BUKHARA KHANATE. *TAMADDUN NURI JURNALI*, 11(62), 268-270.
13. Baratov, K. (2024). SOME CONSIDERATIONS WITHIN THE CLASSIFICATION OF SOURCES ON THE HISTORY OF NAXHAB. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 11(03).
14. Azamova S. EKOLOGIK TA'LIM VA TARBIYANING RIVOJLANISH BOSQICHLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2024. – T. 1. – №. 1.
15. Azamova S. UMUMTA'LIM MAKTAB O 'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING USUL VA VOSITALARI //Interpretation and researches. – 2024.
16. Azamova S. A. PROBLEMS OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL GLOBALIZATION //BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. – 2024. – T. 3. – №. 5. – С. 743-749.